

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 8 2 5 2 1 2 1

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Sreda, 29. avgust 2018 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

M 1 8 2 5 2 1 2 1 0 3

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Kako opredeli družbeno moč Max Weber?

(2 točki)

1.2. Kako je utemeljena družbena moč v marksistični teoriji? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

- A V potrebi po doseganju skupnih ciljev.
- B V lastnini nad proizvodjalnimi sredstvi.
- C V nasilju.

(1 točka)

1.3. Opredelite legalnost in legitimnost družbene moči ter pojasnite razliko med njima.

Legalnost: _____

(1)

Legitimnost: _____

(1)

Razlika: _____

(2)
(4 točke)

1.4. Kako poimenujemo legitimno obliko družbene moči?

(1 točka)

Vir 1

V akkadskem razdobju so doživljala preobrazbo vsa življenjska področja. Poprej ni nihče ogrožal vrhovne oblasti templja, zdaj jo je nadomestila vladarjeva. [...] V akkadskem času je postala kraljeva oblast tako mogočna, da se je Naramsin sam imenoval boga. Pri njem prvič zadenemo na božanstvo kraljev, ki se je v Orientu tja do klasične antike zmeraj znova uveljavljalo [...].

(Böing, G. (1981): Svetovna zgodovina. Od začetkov do danes, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 50)

- 1.5. Kateri tip oblasti, ki jih je glede na izvor legitimnosti opredelil Max Weber, prepoznate iz vira 1? Predstavite ta tip oblasti in navedite primer zanjo, različen od tistega iz vira 1.

Tip oblasti (poimenovanje): _____
(1)

Predstavitev tipa oblasti iz vira 1: _____

(2)

Primer tipa oblasti iz vira 1: _____

(1)
(4 točke)

- 1.6. Kaj je značilno za demokracijo kot obliko političnega sistema? Navedite tri značilnosti demokratičnega političnega sistema.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)

Tretja značilnost: _____

(1)
(3 točke)

1.7. Pojasnite dve razliki med neposredno in posredno obliko demokracije.

Prva razlika: _____

_____ (2)

Druga razlika: _____

_____ (2)
(4 točke)

1.8. Katere so pomembne temeljne (civilne) človekove pravice, ki jih varuje moderna pravna država?
Navedite dve.

_____ (1 točka)

2. Odklonskost in kriminaliteta

2.1. Opredelite pojma konformnost in odklonskost.

Opredelitev konformnosti: _____

(1)

Opredelitev odklonskosti: _____

(1)
(2 točki)

2.2. Navedite štiri okoliščine, ki vplivajo na to, da je neko dejanje opredeljeno kot odklonsko. Ena od teh okoliščin podrobneje predstavite in navedite zanjo konkreten primer.

Navedba štirih okoliščin

Prva okoliščina: _____

Druga okoliščina: _____

Tretja okoliščina: _____

Četrta okoliščina: _____
(2)

Navedba izbrane okoliščine: _____

Pojasnitev izbrane okoliščine: _____

(1)

Konkreten primer izbrane okoliščine: _____

(1)
(4 točke)

2.3. Pojasnite sorodnost in razliko med odklonskostjo in kriminaliteto.

Sorodnost: _____

(1)

Razlika: _____

(1)
(2 točki)

2.4. Opredelite kriminal belih ovratnikov. Vključite tudi konkreten primer tega kriminala.

Opredelitev: _____

(1)

Primer: _____

(1)
(2 točki)

2.5. Zakaj je kriminal belih ovratnikov slabše formalno nadzorovan od kriminala nižjih družbenih slojev? Kratko predstavite en razlog za to.

(1 točka)

Vir 1

Po podatkih nevladne organizacije Prison Policy Initiative je med sto tisoč temnopoltimi Američani 2207 zapornikov, med sto tisoč Američani latinskoameriškega rodu 966 zapornikov in med prav toliko belopoltimi Američani 308 zapornikov. [...] Vsak tretji temnopolti Američan se v življenju vsaj enkrat znajde v zaporu. V ZDA je v zaporih petkrat več črncev, kot jih je bilo v Južni Afriki med apartheidom. Michelle Alexander je zapisala, da je »množično zapiranje v ZDA postalo vseobsegajoča in zelo dobro prikrita oblika rasističnega družbenega nadzora«.

(Culver, S. J. (2013): Pobeg v Alcatraz, Global, maj 2013, str. 28–31)

2.6. Številni raziskovalci ugotavljajo, da kazenskopравни sistem deluje selektivno. S pomočjo vira 1 navedite štiri družbene kategorije, ki jih kazenskopравни sistem (naj)pogosteje obravnava.

(2 točki)

2.7. Predstavite Mertonovo razlago anomalije.

(2 točki)

2.8. Kratko predstavite, kako sta z vidika teorije etiketiranja pojmovani primarna in sekundarna odklonskost.

Primarna odklonskost: _____

(1)

Sekundarna odklonskost: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Organizacija Dui Hua, ki ima svoj sedež v San Franciscu, navaja, da so v letu 2013 na Kitajskem usmrtili 2400 obsojencev, kar je še vedno srhljiv rekord, glede na to, da so v vseh preostalih državah sveta v lanskem letu izvršili 778 smrtnih kazni. A pomemben je trend. Na Kitajskem so lani usmrtili 20 odstotkov manj ljudi kot v letu 2012 in 40 odstotkov manj kot leta 2011. Še zlasti pomemben pa je odmik od časov pred enim desetletjem, ko so v enem samem letu na morišča poslali 12 tisoč kriminalcev.

(Baković, Z. (2014): Malo manj smrti, malo bližje humanosti, Delo, 28. 10. 2014, str. 24)

2.9. Katera oblika prevencije je omenjena v viru 2? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Splošna negativna prevencija.
- B Posebna negativna prevencija.
- C Splošna pozitivna prevencija.
- D Posebna pozitivna prevencija.

(1 točka)

Vir 3

Konec leta 2010 je bilo pod nadzorom Ameriške uprave za prestajanje kazenskih sankcij 7,1 milijona odraslih Američanov; 2.226.800 od teh je bilo v zaporih. Vsak 43. odrasli Američan je za zapahi, pogojno izpuščen ali pogojno obsojen.

(Culver, S. J. (2013): Pobeg v Alcatraz, Global, maj 2013, str. 28)

2.10. Vir 3 nakazuje dileme kaznovanja. Navedite in pojasnite en argument za neuspešnost resocializacije v zaporu.

(2 točki)

3. Družina

3.1. Opredelite družino orientacije in družino prokreacije.

Družina orientacije: _____

 (1)

Družina prokreacije: _____

 (1)
 (2 točki)

3.2. Kateri izmed sociologov je zagovornik teorije o univerzalnosti družine? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Talcott Parsons
- B George P. Murdock
- C Edmund Leach
- D Friedrich Engels

(1 točka)

3.3. Kako imenujemo obliko monogamne zakonske zveze, do katere pride po razvezi zakonske zveze in njeni ponovni sklenitvi?

 (1 točka)

3.4. Navedite tipe sodobnih družin po tipologiji OZN (Organizacije združenih narodov).

Prvi tip: _____
 (1)

Drugi tip: _____
 (1)

Tretji tip: _____
 (1)
 (3 točke)

3.5. Predstavite značilnosti enega tipa družin, ki ste ga navedli v odgovoru na vprašanje 3.4..

Izbrani tip družine: _____

Predstavitev značilnosti: _____

 (2 točki)

Vir 1

Velja prepričanje, da so odnosi med družinskimi člani in članicami od druge polovice 20. stoletja naprej vse bolj egalitarni ...

(Počkar, M., Tavčar Krajnc, M. (2011): Sociologija, Učbenik za sociologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja, DZS, Ljubljana, str. 51)

3.6. Katero delitev vlog v družini lahko razberete v viru 1? Navedite in pojasnite jo.

Navedba delitve vlog: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(2)
(3 točke)

3.7. Navedite in pojasnite dva tipa dezorganizacije družine.

Navedba prvega tipa: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)

Navedba drugega tipa: _____
(1)

Pojasnitev: _____

(1)
(4 točke)

Vir 2

Motiva petkovega grozljivega umora v Celju, v katerem je 39-letnik umoril 33-letno bivšo partnerico, sta najverjetneje ljubosumje in maščevalnost. Policija je sporočila, da je storilec po prepiru z nekdanjo partnerico odšel v avto po nož, nato pa na avtobusni postaji žrtev večkrat zabodel. Vsemu skupaj je bil priča tudi njun otrok.

(<http://www.24ur.com/novice/crna-kronika/policija-o-umoru-v-celju>, 5. 4. 2016)

3.8. O katerem problemu v družini govori vir 2?

(1 točka)

3.9. Pojasnite enega izmed trendov, ki vplivajo na spreminjanje družinskega življenja.

(2 točki)

3.10. Kateri tip družine je po Parsons idealen tip družine v modernih družbah?

(1 točka)

4. Znanost – družbeni razvoj in ekološka vprašanja

- 4.1. Znanstvena spoznanja morajo upoštevati nekatera načela. Razložite načelo splošnosti. Navedite še dve drugi načeli.

Razlaga načela splošnosti: _____

(2)

Navedba še dveh drugih načel znanstvenega spoznanja:

(2)

(4 točke)

- 4.2. Kateri pojav je poimenovan s terminom taylorizem?

(1 točka)

- 4.3. Opredelite spoznavno funkcijo znanosti.

(2 točki)

- 4.4. Kako imenujemo trditev, s katero izrazimo domnevno povezanost med pojavi, ki jih raziskujemo?

- A Indikator.
- B Spremenljivka.
- C Hipoteza.
- D Korelacija.

(1 točka)

- 4.5. Ena od tradicij sociološkega raziskovanja izhaja iz predpostavke, da mora sociologija kot znanstvena veda privzeti metode naravoslovnega raziskovanja. Kako imenujemo ta pristop v raziskovanju?

- A Fenomenologija.
- B Simbolični interakcionizem.
- C Pozitivizem.
- D Funkcionalizem.

(1 točka)

Vir 1

Ko govorimo o raziskovalni etiki, navadno najprej pomislimo na dobrobit sodelujočih – tem raziskovanje ne sme prinesiti ali pustiti škodljivih posledic, če naj izpolnjuje etična merila, kot lahko razberemo iz etičnih kodeksov. Vendar pa že malo širši analitični razmislek, ki v »etično enačbo« vključi tudi družbeni kontekst raziskovanja, hitro pokaže, da je zožitev etične problematike na odnos s sodelujočimi neustrezna oziroma preozka. Definicija oziroma zamejitev posledic raziskovanja, škodljivih in drugih, namreč ni tako enostavna, kot se morda zdi na prvi pogled, s tem pa tudi ne dilema, kje so meje raziskovalne etike oziroma kako daleč naj sega etična odgovornost raziskovalca. Je odgovoren le za dobrobit sodelujočih v neposredni raziskovalni situaciji in znanstveno korektnost svojih izsledkov ali še za kaj več, denimo za to, kakšni bodo učinki teh izsledkov, ko pridejo iz kabineta v javni prostor, ki ga strukturirajo politični in ekonomski interesi ter odnosi moči?

(Malnar, B. (2011): Etika raziskovanja v družbeni areni, Družboslovne razprave, XXVII, 66, str. 7)

4.6. O katerem pomembnem vprašanju (dilemi) v znanstvenem delovanju govori vir 1?

_____ (1)

S katerih dveh vidikov je mogoče proučevati to vprašanje?

Prvi vidik: _____

_____ (1)

Drugi vidik: _____

_____ (1)
(3 točke)

4.7. Navedite dve pomembni razliki med vsakdanjim (zdravorazumskim) in znanstvenim spoznanjem.

Navedba prve razlike: _____

_____ (1)

Navedba druge razlike: _____

_____ (1)
(2 točki)

4.8. Kako imenujemo del populacije, ki ga vključimo v raziskavo in proučujemo?

_____ (1 točka)

4.9. Kako imenujemo določen način razumevanja naravnih in družbenih procesov znotraj posameznih teorij in znanstvenih smeri?

- A Norma.
- B Vrednota.
- C Paradigma.
- D Dogma.

(1 točka)

4.10. Sociolog Robert Merton ugotavlja, da znanstveno dejavnost usmerjajo specifične norme. Pojasnite normo avtonomnosti znanosti. Navedite še dve drugi normi.

Pojasnitev norme avtonomnosti: _____

(2)

Navedba še dveh drugih norm: _____

(2)
(4 točke)

Prazna stran